

ВІДГУК

**офіційного опонента про дисертаційну роботу
Шатило Юлії Петрівни
«Розвиток комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-
міжнародників»,
що представлена на здобуття
наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія**

Актуальність дисертаційного дослідження Шатило Юлії Петрівни «Розвиток комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників» визначається зростаючою необхідністю пошуку нових ефективних шляхів підвищення якості професійної освіти, зокрема якості фахової підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

Дослідження Ю.П. Шатило є актуальним, оскільки відображає особливості складного процесу розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників, високий рівень яких є запорукою ефективного здійснення професійної діяльності майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Представлена до захисту дисертаційна робота Юлії Петрівни Шатило спрямована на вирішення цієї проблеми вікової та педагогічної психології. Це підтверджує її високу актуальність для психологічної та педагогічної наук, реалізації політики держави в галузі освіти.

Поставлена дисертанткою головна мета дослідження, що полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному дослідженні психологічних особливостей розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників, реалізовувалась на основі чітко сформульованих методологічних та теоретичних положень. Методи дослідження підібрано адекватно меті, завданням та предмету дослідження.

У роботі чітко представлено науковий апарат дослідження. Об'єктом дослідження виступає комунікативна компетентність фахівця; предметом - особливості розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників. Об'єкт і предмет співвідносяться як ціле та часткове. Завдання дисертаційної роботи розкривають сутність теми, конкретизують мету

дослідження, знаходять відображення у ході теоретико-експериментального дослідження та висновках.

Глибоке та цілеспрямоване вивчення значного масиву психологічної і педагогічної літератури з проблеми дали змогу дослідниці виважено сформулювати концептуальні положення дослідження, окреслити коло вивченого і невідомого.

Про достатній рівень володіння здобувачкою теоретичними методами дослідження свідчить зміст розділів, у яких аналізується стан вивчення проблеми вітчизняними та зарубіжними дослідниками, розкриваються вихідні теоретико-методологічні принципи дослідження; подаються наукові концепції розвитку комунікативних навичок ведення переговорів.

До вагомого доробку Шатило Юлії Петрівни варто віднести не лише глибокий аналіз підходів до визначення поняття «комунікативні навички ведення переговорів», а й застосування цього терміну стосовно майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Вивчення особливостей розвитку комунікативних навичок ведення переговорів є одним з основних власних доробків автора. На нашу думку, Юлії Петрівні вдалося знайти оригінальний ракурс аналізу проблеми, сконцентруватися на аспекті розвитку комунікативних навичок ведення переговорів та формуванню у майбутніх фахівців образу «Я-переговірник». З дисертації видно, що комунікативні навички ведення переговорів автор розуміє як особистісні ресурси майбутніх фахівців з міжнародних відносин, які є результатом набуття у навчально-професійній діяльності індивідуального досвіду, необхідного для встановлення ефективної взаємодії на всіх етапах ведення переговорного процесу.

У цілому структурна організація дисертаційних матеріалів відображає прийнятну й зрозумілу авторську логіку. Чіткість вихідних положень дозволяє усвідомити, в чому полягає концепція дослідження, його стратегія і програма. Ці основні параметри у дисертації методологічно обґрунтовано, виділено окремим підрозділом, що допомагає бачити їхню цілісність, структурованість. Завдання дисертаційної роботи розкривають траєкторію дослідження,

конкретизують мету дослідження, знаходять відображення у змісті та висновках.

Перший розділ **«Теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів»** присвячено різнобічному й глибокому теоретичному аналізу й узагальненню наукових вітчизняних і зарубіжних праць, у яких здійснювалося дослідження комунікативних навичок особистості; висвітленню основних концептуальних підходів, інтерпретації та взаємозв'язкам досліджуваного феномену; здійсненню теоретичного аналізу й узагальненню наукових вітчизняних і зарубіжних досліджень комунікативних навичок особистості; показанню місця комунікативних навичок ведення переговорів у системі комунікативної компетентності студентів-міжнародників та визначенню умов їх розвитку у студентському віці; окресленню підходів до вирішення даної проблеми шляхом впровадженню активних методів навчання, зокрема, використанню психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників.

Другий розділ **«Емпіричне дослідження розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників»** присвячено висвітленню організаційно-методичних засад діагностичного дослідження особливостей розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників за окремими показниками, поданню аналізу результатів дослідження структури комунікативних навичок ведення переговорів, яку складають інформаційно-комунікативний, експресивно-перцептивний та міжособистісний компоненти спілкування в процесі переговорів.

На підставі показників різнобічно охарактеризовано рівні розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників.

Найбільш вдалим, на наш погляд, є розкриття психологічних особливостей розвитку комунікативних навичок ведення переговорів, що уможливають спрямований психолого-педагогічний вплив на розвиток таких навичок у студентів-міжнародників.

Заслуговує на схвальну оцінку прагнення дисертантки підтвердити свої наукові міркування ілюстративним матеріалом, описом емпіричного матеріалу,

наведенням таблиць, схем. Це підсилює вагомість, достовірність, наочність здобутих даних, засвідчує повагу дослідника до психологічних та педагогічних фактів і явищ.

У третьому розділі **«Розвиток комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників під час навчання у ВНЗ»** окреслено мету, завдання, етапи реалізації психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників; показано ефективність її впровадження. Спеціально організований психолого-педагогічний вплив набув ефективності завдяки: ознайомленню студентів з усіма особливостями розвитку комунікативних навичок ведення переговорів; поетапному розвитку навичок, які необхідні майбутнім фахівцям з міжнародних відносин для встановлення ефективної взаємодії на всіх етапах переговорного процесу; актуалізації знань студента про особливості ведення ділових переговорів; наданні можливості пізнати себе, виявленням та розвитком власних ресурсів. Система роботи включає чотири етапи: діагностичний, мотиваційний, змістово-операційний та результативно-рефлексивний. Результати формувального етапу довели позитивну динаміку змін у рівнях розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників; експериментально доведено дієвість психолого-педагогічної програми їх розвитку.

Різнобічний теоретичний аналіз проблеми, уміле експериментування, повага до емпіричних даних, коректна їх математична обробка, орієнтація на практичне впровадження наукових даних засвідчують належну професійну підготовленість пані Шатило як дослідниці, її здатність виробляти узагальнення, формулювати висновки, що є значущими для педагогічної науки.

Позитивної оцінки заслуговує рівень володіння здобувачем методикою психолого-педагогічного експерименту. Етапи дослідження науково обґрунтовані, ретельно розроблені, чітко викладені; представлена стратегія та методика проведення констатувального етапу. Здобувачка добре орієнтується у психологічних особливостях студентського віку, провідних мотивах їх

поведінки, специфіці досліджуваного явища, що забезпечило вироблення оптимальної методики дослідження.

У дослідженні використано низку методів, які в своїй сукупності дають уявлення про специфіку досліджуваного явища, зокрема, спостереження за студентами в процесі їх участі в ділових та рольових іграх.

Опис формувального експерименту включає психолого-педагогічну програму розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників.

Оцінюючи подану до захисту дисертаційну роботу в цілому позитивно, висловимо окремі зауваження і побажання.

1. У роботі представлено великий обсяг наукових джерел для розкриття досліджуваної проблеми, проте було б доцільно приділити більше уваги стану та розробки цієї проблеми саме у сучасній українській психології.

2. З точки зору практичного застосування робота б значно виграла за умови наявності окремо наведених психолого-педагогічних рекомендацій щодо розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

3. Окремі таблиці в тексті роботи є досить об'ємними (наприклад табл. 2.1, табл. 2.2, табл.2.27), що дещо переобтяжує основний текст дисертаційного дослідження. Доцільніше було б подати їх у додатках.

Висловлені зауваження не мають принципового характеру і не знижують наукової цінності та загальної позитивної оцінки представленої дисертаційної роботи. Дисертація Шатило Ю.П. є завершеним, самостійним, оригінальним дослідженням, її матеріали можуть бути використані у системі професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців-міжнародників, під час підготовки спецкурсів, спецпрактик та в процесі вивчення навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Автореферат та 18 публікацій автора повно відображують основний зміст дисертаційної роботи. Звертає на себе увагу досить широка географія апробації та впровадження результатів дисертаційного дослідження, зокрема, це низка міжнародних, всеукраїнських науково-практичних та наукових конференцій;

упровадження результатів дослідження у чотирьох вищих навчальних закладів України.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

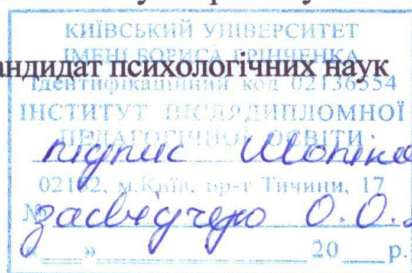
Вважаємо дисертаційну роботу «Розвиток комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників» завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку педагогічної та вікової психології.

Дисертаційна робота відповідає всім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», які висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, а її авторка – Шатило Юлія Петрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доцент кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

кандидат психологічних наук

М.О. Шопіна